

Projekti „Noored valimisvalvurid“ tulemuste kokkuvõte

Kokkuvõtte koostas Eesti Noorteühenduste Liit.

Noored valimisvalvurid:

Noori osales: 134

Jaoskonnakomisjonides: 39

Vaatlejana valimispäeval: 10

Tänuväärased vallad: Tallinn, Tartu, Kohtla-Järve, Võru

Esile toodud koolid: Tartu Tamme Gümnaasium, Tallinna 32. keskkool, Türi

Ühisgümnaasium

Päringute koondtabel:

Kuupäev:	Päringute arv:
01.09.2017	2
07.09.2017	2
08.09.2017	1
09.09.2017	1
10.09.2017	2
11.09.2017	6
12.09.2017	2
13.09.2017	1
14.09.2017	1
15.09.2017	1
16.09.2017	1
18.09.2017	1
19.09.2017	1
20.09.2017	2

21.09.2017	1
22.09.2017	5
23.09.2017	2
26.09.2017	4
27.09.2017	5
28.09.2017	2
29.09.2017	5
30.09.2017	2
02.10.2017	2
03.10.2017	5
04.10.2017	1
05.10.2017	8
06.10.2017	4
08.10.2017	2
09.10.2017	4
10.10.2017	5
11.10.2017	2
13.10.2017	3
15.10.2017	1
Kokku:	87
Keskmiselt 01.09.-15.10 perioodil päevas:	1,9

Nendest Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt väljastatud põhimõtetest¹ lähtuvalt võis potentsiaalselt riivata ning millega tegeles ENLi poolt loodud „Noorte valimisvalvurite“ nõustamiseks mõeldud meeskond:

¹ https://www.hm.ee/sites/default/files/kool_ja_valimised_pohimotted.pdf

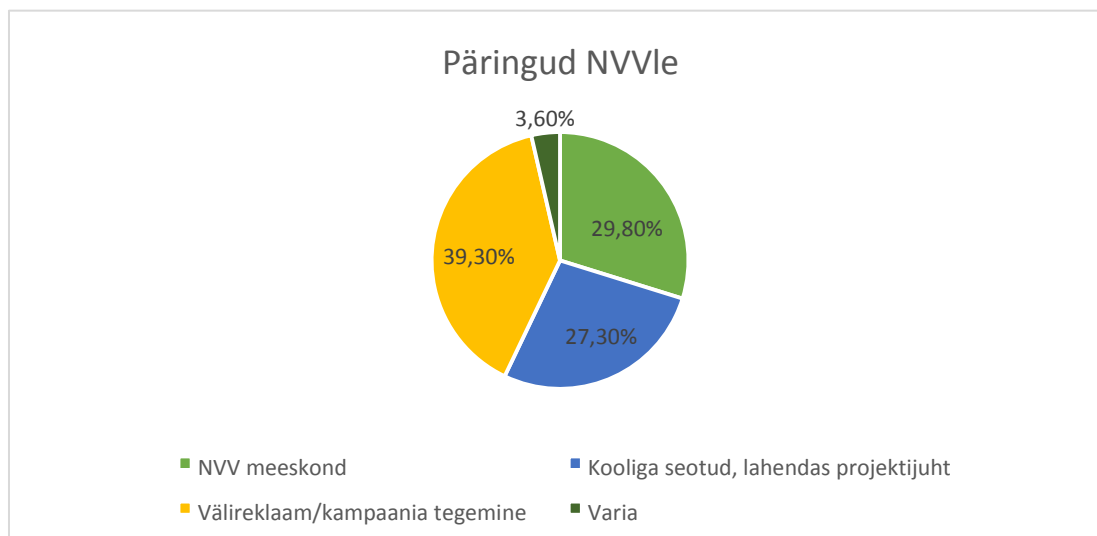
- 1) 01.09. Rikkumine Saaremaal – lasteaia lapsi kasutati kampaaniafotol;
- 2) 07.09. Kiili-restart kleepsuga auto Kiili gümnaasiumi parklas;
- 3) 07.09. Kehra gümnaasiumi tarkusepäeva kõne, kus vallavanem viitas oktoobrikuistele valimistele;
- 4) 10.09. Kuresaare Ühisgümnaasiumi ees jagati tarkusepäeval ülekäijate raja vahetus läheduses helkureid. Helkureid jagas kohalik noorsootöötaja;
- 5) 11.09. Sindi Gümnaasiumi Facebooki leht, millel jagati vallavanema arhiivfotosid koolist;
- 6) 12.09. Soldino gümnaasiumi esimene rikkumine Facebooki lehel.
- 7) 22.09. Kose Gümnaasiumi noor kandidaat levitab sotsiaalmeedias sõnumit, et teda valitaks;
- 8) 22.09. Loo Keskkooli matemaatikaõpetaja jagas tunni ajal valimiskraami (pastakad-peeglid);
- 9) 26.09. Põltsamaa Ühisgümnaasiumis peeti tundide ajal valimisdebatti ning valimislata;
- 10) 29.09. 32. Keskkooli debatt, kus jõudude tasakaal oli paigast ära, samuti toimus debatt tundide ajal;
- 11) 29.09. Kuristiku Gümnaasiumis toimunud valimistdebatt, mille käigus jagati meeneid;
- 12) 29.09. „Narva Vesi“ kaasus;
- 13) 29.09. Läänemere Gümnaasiumi direktor püüdis värvata kampaaniasse enda koolis õppivaid noori;
- 14) 04.10. Kiviõli I Keskkoolis toimus valimisdebatt tundide ajal, jagati meeneid, väidetavalt said õpilased põhjusega puudumisi;
- 15) 04.10. Soldino Gümnaasiumi teine rikkumine seoses sotsiaalmeedia reklaamiga;
- 16) 05.10. Ardu koolis jagas 4. klassis õpiv tütarlaps oma sugulase kampaaniapastakaid tervitusega õpetajatele;
- 17) 05.10. Õpetaja kirjutab noortele sotsiaalmeedias, et tema poolt hääletatakse;

- 18) 06.10. Rakvere Eragümnaasiumi direktor tegi kampaaniat kooli sotsiaalmeedias;
- 19) 06.10. Yoko Alendri koolikülastus Vanalinna Hariduskolleegiumisse;
- 20) 09.10. Hiiumaa gümnaasiumi eesti keele tunnis toimunud valimismaterjalide ülesriputamine ja käsitlemine;
- 21) 10.09. Soldino Gümnaasiumi kolmas rikkumine seoses vanemate meililistidesse direktori kampaania jagamisega;
- 22) 10.09. Mustvee kooli direktori kandideerimiskleeps tema autol, mis pargib kooli parklas;
- 23) 11.10. Tallinna Mustamäe Humanitaargümnaasiumi Facebooki lehel levis üleskutse hääletada hoolekogu liikme poolt;
- 24) 11.10. Lähte Ühisgümnaasiumi lehelt võis leida õpetaja kandideerimisreklaami;

Meeskonda kuulusid: Vladimir Svet (Õiguskantsleri büroo), Ivo Visak (Eesti Noorteühenduste Liit), Karl Sprenk (Eesti Noorteühenduste Liit), Heliis Nemsitsveridze (Eesti Noorteühenduste Liit), Marcus Ehasoo (Eesti Õpilasesinduste Liit), Joosep Kään (Eesti Õpilasesinduste Liit); hiljem kuulus meeskonda ka Valentina Moskaljova (NVV Tallinna ja Harjumaa koordinaator).

Meeskond oli seadnud eesmärgiks noortele vastata 24 h vältel, millest peeti kinni. Tööprintsibiiks oli „rikkujaga“ ühendust võtta, teavitada teda põhimõtetest ning paluda käitumist korrigeerida.

Päringud „Noorte valimisvalvurite“ meeskonnale:

Joonis 1. „Päringud NVV meeskonnale“

Erinevaid päringuid jõudis „Noorte valimisvalvurite“ projektijuhini 87. Peamiseks infoedastuskanaliks kujunes sotsiaalmeedia, kuhu saadeti küsimusi ning anonüümseid vihjeid. Võib nentida, et tänu avalikkuse suurele tähelepanule jõudis „Noorte valimisvalvurite“ sõnum projektis kaasa löönud noortest kaugemale, kuivõrd teateid hakkasid edastama ka teised aktiivsed noored ning noortemeelsed. Statistika tõenduspõhiseks vahendamiseks on siia arvatud sisse vaid need potentsiaalsed rikkumised, mis edastati kirjalikult – telefonitsi või suuliselt märgitud päringud ei kajastu kokkuvõttes, tõenduspõhise materjali puudumise tõttu.

Tabelis on päringute tüüp jagatud neljaks – need, millega tegeles NVV meeskond; need, mille lahendas projektijuht, kuid mis ometigi puudutasid koolikeskkonda; need, mis puudutasid noorte küsimusi välireklaami kohta ning varia kategooria.

NVV meeskond arutas 24 juhtumi kallal, projektijuht 25 juhtumit, välireklaami ja/või kampaania tegemist puudutavaid küsimusi tuli kokku 35 (neist kolmel korral pöörduiti politseisse) ning muid märkamisi laekus kokku kolm. Viimased puudutasid aktiivsete noorte tähelepanekuid seoses valelubadustega või rikkumised valimisjaoskondadest.

Vaadates kategooriaid võib öelda, et kuigi „Noored valimisvalvurid“ lähtusid HTMi printsiipidest, ulatus tööpõld ka Eesti Mittetulundusühingute- ja Sihtasutuste Liidu „Hea

valimistavani" ning küsiti üle seaduspõhimõtteid poliitilise välireklaami kohta aktiivsel agitatsiooniperioodil. Veel täpsustati jaoskonnakomisjonide reglementi, mille järgi märkida sealseid rikkumisi.

HTMi printsiipe puudutavate rikkumiste jaotumine:

- 1) Valimismeenete jagamine tundides;
- 2) Kooli personali kooli sotsiaalmeedia vääriti kasutamine kampaania tegemiseks;
- 3) Valimisreklaami demonstreerimine tundides või jaotamine kooli puhkeruumis, garderoobis;
- 4) Valimisreklaam kooli territooriumil;
- 5) Valimisdebatid tundide ajal;
- 6) Kohustuslik külastuskäik munitsipaalteevõttesse.

Kokkuvõttena saab rikkumistena märgitud punktidest HTMi heast tavast lähtudes täheldada kuut. Valimismeenete (pastakad, helkurid, peeglid, luubid, joonlauad, harilikud) jagati tundide ajal, saadeti kooli kandideerivate poliitikute lastega või unustati kooli puhkeruumi.

Läbiv muster, mida meeskond täheldas, oli kampaania vältel sotsiaalmeedia ära kasutamine kampaaniategemiseks. Seejuures võib siinkohal märkida, et koolijuhid olid printsiipidest teadlikud, sh punktist, mille järgi ei tohi kooli infokanaleid kasutada kampaaniaks. Teatele potentsiaalselt printsiipide rikkumisest järgnes piltide, sõnumite eemaldamine võrgustikust.

Poliitilist reklaami saadetakse kõikidele aadressitele, mistõttu on aadressiraamatus ka koolid – reklaami leiti õpetajate toast, garderoobist, kus osa personalist ei pruukinud olla teadlikud kõnealustest printsiipidest. Hiiumaal sooviti kooli aadressile saadetud valismaterjalide kaudu viia läbi meediaõpetuse tundi, kuid koolist oli puudu ühe partei ning kahe valimisliidu materjalid, mis tegi selle ebapiisavaks esindatuseks ning noor teavitas meeskonda. Hiljem selgus õpetaja soov aine raames arutada poliitilist propagandat ja seega mitte teha valimisreklaami, vaid kasutada aktuaalset temaatikat koolikeskkonnas. „Hall ala“ vaatas vastu ka siis, kui noored vahendasid ühe visiitkaardi või pastaka leidmist koolist/noortekeskusest, mille sinna sattumist ei saanud kuidagi tõestada. Tallinna Ehte Gümnaasiumis tehti valimisplakatitega nalja, ehtides nendega

kunstiklassi tahvel ning seinad. Kuigi paberil rikkumine, pidi siingi mõistma, et tegu oli pigem nalja kui valimiskampaaniaga.

Koolide territooriumil või selle vahetus läheduses võis leida autosid, millele olid kleebitud peale poliitilised reklaamid.

Printsiibid nägid ette seda, et debatte võib koolis pidada vaid pärast tunde, mis tekitab pahameelt mitmetes õppeasutustes (eriti maapiirkondades). Pärast tunde on tellitud õpilastele koolibussid, millega nad koju saavad ning nii muid transpordivõimalusi ei leita. Seetõttu tegi projektijuht juba esimesel nädalal mööndusi, kuuldes, et debatti soovitakse läbi viia tundide ajal – koolidega lepiti tihti suuliselt kokku, et debatt a) pole kohustuslik; b) toimub viimaste tundide ajal; c) debati alguses tutvustatakse HTMi printsiipe.

Printsiipide alt väljapoole jäävad murekohad:

- 1) Laste/noorte kasutamine kampaanias;
- 2) Kampaania tegemine huvitegevusasutustes;
- 3) Õpetajate privaatvestluste kuritarvitamine;
- 4) Avamiskõned, -üritused koolis, millega käis kaasas poliitiline agenda;
- 5) Välireklaami puudutava kohta vähene teadmine;

Printsiipide kogumik ei reguleerinud noorte/laste kasutamist kampaania reklaamnäona, kuid selliseid juhtumeid tuli ette – heaks näiteks Saaremaal toimunud tordijagamine lasteaias või Valga lasteaias tehtud pildigalerii. Mõlemad eemaldati meeskonna märkuse peale võrgustikust. Samuti leidsid noored, et neid püütakse värvata kampaaniategevusse motiveerivate palkadega, mis ajendas neid mõtlema, et nõnda ostavad erakonnad noorte häält.

Poliitiline tegevus ei toimunud mitte ainult koolides, vaid ka noortekeskustes, spordiklubides, muusikakoolides ning mujal huviasutustes, kuhu noored satuvad. Spordiseltsid jagasid sotsiaalmeedias endale meeldiva partei kampaaniat (nt korvpalliklubi Viimsis, hokiklubi Narvas), klubi esimees Räpinas riputas jalgpalli treeningmajale oma hiigelpostri, noortekeskuste ustelt leiti juhataja kandideerimisavaldusi ning laudadelt taskukalendreid.

Õpetajad kasutasid ära privaatsuhtluskanaleid noortega, mida võib tõlgendada positsiooni väärkasutamisenä, mis ei mahu HTMLi printsiipide alla. Positsiooni said kasutada ära ka noored kandidaadid, kes oma klassikaaslastele ühisgruppides ning privaatvestlustes, millest saadeti meeskonnale pilte.

Meeskonnani jõudis kolm 1. septembril peetud kõne ning üks õpetajate päeva puhul peetud kõne, milles viidati eesseisvatele valimistele, kas kooli direktori või linna/valla esindaja poolt. Neid väiteid oli aga tõenduspõhise materjali puudumise tõttu raske kontrollida ning seetõttu nendega ei tegeletud.

Nagu eelnev tabel kirjeldas – enamus pärinuid ei puudutanud sugugi seda, mis toimub kampania vältel nelja kooliseina vahel, vaid mis jääb sellest väljapoole. Küsimused reklaamide, telkide, meenete ning muu kohta ajendavad lootma, et kui järgmine kord kohaliku tasandil valides peaks taas ellu kutsutama „Noored valimisvalvurid“, siis peaks taaskord olema esindatud kõik kolm projektirolli. Samuti oleks noorte terav silm kasulik Riigikogu valimiste jälgimisel juba varem.

Valimiskomisjoni liikmed:

Valimiskomisjonides tegutses kokku 39 noort. Nad leidsid rakendust: Ridalas, Toilas, Rāpinas, Tallinnas (Nõmmel, Lasnamäel, Põhja-Tallinnas, Mustamäel, Kesklinnas), Võrus, Väike-Maarjas, Tartus, Pärnus, Hiiumaal, Rakveres, Kohtla-Järvel, Tūril, Kiviõlis, Haapsalus, Sillamäel ja Kohilas.

Noori koolitati 2017. aasta suvel toimunud koolitustel nii vabariigi valimisteenistuse esindaja poolt kui ka Tallinna linnavalitsuse jaoskonnakomisjone komplekteeriva esindajate poolt. Noored said eelnevalt kohalikul tasandil kokku linnasekretāriga ja/või oma jaoskonnakomisjoni esimehega, kes jagas täiendavaid õppematerjale ning suunas noori läbima e-koolitust. Tööd teinud noored nentisid ise, et nende väljaõpe oli enam kui ammendav, sest tihti pöörduti nende poole abi saamiseks teiste liikmete poolt.

Jaoskonnakomisjoni kandideerimiseks esitasid noored dokumendid ise (v.a Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Narvas) otse linna/vallasekretāriale. Peab siiski nentima, et kuigi suur osa noortest sai tööd teha, siis mitte kõik omavalitsused ei võtnud noori vastu, pakkudes alternatiiviks asendusliikme kohta komisjonis või öeldes, et et tegu on noortele liiga vastutusrikka tööga.

Valimiste vaatlejad:

Noorte huvi vaatleja rolli vastu kahanes projekti vältel märgatavalt. Teadaolevalt oli noori, kes vaatlemas valimispäeval käisid 10 tükki, sest nii palju laekus eelnevaid täpsustavaid küsimusi projektijuhile. Kuna seadus ei nõua vaatlemisel akrediteeringut, siis lõplik ülevaade noortest on puudu, sest osalenud noortel ei palutud esitada raporteid või muid tõendavaid dokumente oma tegevuse kohta.

Teated, mis noored jaoskondades täheldasid hõlmasid valimise saladuslikkuse rikkumist (mitu inimest kabiinis), viimase päeva kampaaniat (kandideerivad poliitikud jaoskonnas), valija abistamine kabiinis jaoskonnakomisjoni liikmete poolt.